

РІШЕННЯ
разової спеціалізованої вченої ради
Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти»
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувачка ступеня доктора філософії ЄФІМОВА Анна Григорівна, 1983 року народження, громадянка України.

Освіта: вища, у 2006 році отримала диплом спеціаліста менеджера-економіста у Дніпровському національному університеті на факультеті «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності». У 2023 році закінчила із відзнакою магістратуру у ДЗВО «Університет менеджменту освіти» та здобула кваліфікацію магістра у галузі психології. У 2022 році вступила до аспірантури на кафедру психології та особистісного розвитку ДЗВО «Університет менеджменту освіти». Отримала дослідницьку стипендію від Центра Вайзера для Європи та Євразії у Мічиганському університеті.

Дисертацію виконано у Державному закладі вищої освіти «Університет менеджменту освіти» НАПН України міста Києва.

Разову спеціалізовану вчену раду утворено наказом Державного закладу вищої освіти № 01-01/238 від 30 червня 2025 року на підставі рішення Вченої ради Університету, протокол № 8 від 24 червня 2025 р. у складі:

Голови разової спеціалізованої вченої ради	БОНДАРЧУК Олени Іванівни – доктора психологічних наук, професора, професора кафедри психології та особистісного розвитку Навчально-наукового інституту менеджменту та психології (далі – ННІМП) ДЗВО «Університет менеджменту освіти».
Рецензентів	БАЛАХТАР Валентини Візиторівни – доктора психологічних наук, професора, професора кафедри психології та особистісного розвитку ННІМП ДЗВО «Університет менеджменту освіти»; ІВКІНА Володимира Миколайовича – кандидата психологічних наук, доцента, доцента кафедри публічного управління та проектного менеджменту ННІМП ДЗВО «Університет менеджменту освіти».
Офіційних опонентів	КУЗІКОВОЇ Світлани Борисівни – доктора психологічних наук, професора, завідувача кафедри психології Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка; ТКАЛИЧ Маріанни Григорівни – доктора психологічних наук, професора, професора кафедри психології Запорізького національного університету

на засіданні 28 серпня 2025 року разова спеціалізована вчена рада ухвалила рішення про присудження ЄФІМОВІЙ Анні Григорівні ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю

053 «Психологія» на підставі прилюдного захисту дисертації *«Особливості соціально-психологічної адаптації українців до вимушеної міграції в умовах війни»*.

Дисертацію виконано у Державному закладі вищої освіти «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України.

Науковий керівник – Брюховецька Олександра Вікторівна, доктор психологічних наук, професор.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису українською мовою.

Наукова новизна дисертаційної роботи полягає у тому, що в ній *вперше*:

- *створено та обґрунтовано системно-інтерсуб'єктну модель соціально-психологічної адаптації мігрантів;*
- *виділено та обґрунтовано значення суб'єктності для процесу соціально-психологічної адаптації українців до вимушеної міграції;*
- *виявлено психологічну специфіку вимушеної міграції, зокрема існування двох різних моделей адаптації українців до міграції: активної та пасивної;*

– *розроблено системно-інтерсуб'єктну модель оптимізації соціально-психологічної адаптації українців до міграції, на основі якої створено тренінгову програму;*

– *доведено ефективність розробленої моделі та ефективність програми оптимізації соціально-психологічної адаптації до міграції;*

поглиблено та доповнено теоретичні розробки проблеми вимушеної міграції, динаміки соціально-психологічної адаптації мігрантів, її зміст та чинники.

Практичне значення отриманих результатів дисертаційного дослідження зумовлено обґрунтуванням та апробацією моделі та програми тренінгу оптимізації соціально-психологічної адаптації до вимушеної міграції. Розроблену системно-інтерсуб'єктну модель соціально-психологічної адаптації можна використовувати як основу для створення програм адаптації й інших соціально-психологічних категорій адаптантів, не лише вимушених мігрантів, а представлену програму оптимізації СПА, розроблену спеціально для українців – вимушених мігрантів, можна застосовувати у соціально-психологічних центрах та інших соціально-психологічних інститутах, що працюють із мігрантами, переселенцями та біженцями.

Результати дисертаційного дослідження відображено у 13 публікаціях, зокрема – у п'ятих одноосібних статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях, включених до переліку, затвердженого МОН України, в одній одноосібній статті, що включена до міжнародної наукометричної бази Web of Science а також сімох тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

1. Єфімова, А. Г. (2023). Особливості соціально-психологічної адаптації українців до умов міграції у США. *Вісник післядипломної освіти. Серія «Соціальні та поведінкові науки*, 23(52), С. 41–56. [https://doi.org/10.58442/2522-9931-2023-23\(52\)-41-56](https://doi.org/10.58442/2522-9931-2023-23(52)-41-56) *фахове видання*

2. Єфімова, А. Г. (2023). Дослідження чинників соціально-психологічної адаптації українців до умов вимушеної міграції у США. *Вісник післядипломної освіти. Серія «Соціальні та поведінкові науки»*, 24(53), С. 10–26. [https://doi.org/10.58442/2522-9931-2023-24\(53\)-10-26](https://doi.org/10.58442/2522-9931-2023-24(53)-10-26) фахове видання

3. Єфімова, А. Г. (2023). Інтерсуб'єктний підхід у дослідженні соціально-психологічної адаптації українців до вимушеної міграції. *Організаційна психологія. Економічна психологія*, 4(30). С. 16–22 <https://doi.org/10.31108/2.2023.4.30.2> фахове видання

4. Єфімова, А. Г. (2023). Методологічні аспекти дослідження соціально-психологічної адаптації вимушених мігрантів. *Вісник післядипломної освіти. Серія «Соціальні та поведінкові науки. Серія «Управління та адміністрування»*, 26(55). С. 62–78. [https://doi.org/10.58442/2522-9931-2023-26\(55\)-62-75](https://doi.org/10.58442/2522-9931-2023-26(55)-62-75) фахове видання

5. Єфімова, А. Г. (2025) Системно-інтерсуб'єктна модель оптимізації соціально-психологічної адаптації українців до вимушеної міграції. *Вісник післядипломної освіти. Серія «Соціальні та поведінкові науки; Управління та адміністрування»*, 32(61). [https://doi.org/10.58442/3041-1858-2025-32\(61\)-37-50](https://doi.org/10.58442/3041-1858-2025-32(61)-37-50) фахове видання

6. Yefimova, A. (2024). Adaptation of Ukrainians to forced migration: a study of psychosocial models and factors. *Amazonia Investiga*, 13(81), 130–141. <https://doi.org/10.34069/AI/2024.81.09.10> Web of Science

У дискусії брали участь голова і члени разової спеціалізованої вченої ради.

Бондарчук Олена Іванівна – голова разової спеціалізованої вченої ради, доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології та особистісного розвитку ННІМП ДЗВО «Університет менеджменту освіти». Оцінка позитивна, без зауважень.

Балахтар Валентина Візіторівна – рецензент, доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології та особистісного розвитку ННІМП ДЗВО «Університет менеджменту освіти». Зауваження:

1. Вважаємо доречним, глибше розглянути вплив міжкультурної взаємодії на довгострокову адаптацію українців до вимушеної міграції в умовах війни.

2. Доцільним було б обґрунтувати вибір саме 5-сесійної структури програми та її оптимальної тривалості, оскільки ефективність формування внутрішньо особистісних чинників соціально-психологічної адаптації до міграції може залежати від індивідуальних темпів особистісних змін.

3. Потребує дослідження стійкість отриманих ефектів програми та можливості їх довгострокового збереження без подальшого психологічного супроводу.

Івкін Володимир Миколайович – рецензент, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри публічного управління та проектного менеджменту ННІМП ДЗВО «Університет менеджменту освіти». *Зауваження:*

1. У роботі виявлено дві моделі соціально-психологічної адаптації вимушених мігрантів. Разом з тим, на наш погляд, доцільно більш чітко визначити змістові відмінності між даними моделями.

2. Також дисертантка стверджує, що соціально-психологічна адаптація – це динамічний процес, але у теоретичній моделі це не відображено, зокрема, схема показує окремі блоки: «Зміст», «Прояви», «Чинники». Однак вона не ілюструє, як саме ці блоки взаємодіють між собою. Зокрема, як «соціально-демографічні чинники» впливають на «прояви адаптації» або як «особистісні чинники» формують «зміст адаптації».

3. Було б корисно розглянути довгострокові ефекти адаптації та можливі шляхи подальшої реінтеграції переселенців і зазначити їх у моделі оптимізації соціально-психологічної адаптації, що представлена у третьому розділі.

Кузікова Світлана Борисівна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка. *Зауваження:*

1. У дисертації обґрунтовано системно-інтерсуб'єктну модель соціально-психологічної адаптації мігрантів, але слід уточнити зміст поняття «інтерсуб'єктність» у порівнянні із суб'єктно-об'єктними та об'єкт-об'єктними відносинами мігрантів у соціокультурному та соціально-психологічному просторах приймаючої країни.

2. Варто було б детальніше розкрити механізми взаємовпливу чинників інтерсуб'єктної взаємодії у процесі соціально-психологічної адаптації вимушених мігрантів.

3. Доцільним було б обрати більш гендерно збалансовану вибірку досліджуваних, оскільки у дослідженні А. Г. Єфімової брали участь переважно жінки. Це дозволило б висвітлити гендерні особливості соціально-психологічної адаптації українців – вимушених мігрантів.

4. У основу концептуальної частини програми емпіричного дослідження покладено ідею про те, що суб'єктність мігранта є психологічним механізмом його соціально-психологічної адаптації до нового соціокультурного простору і наголошується на тому, що з рівнем розвитку особистісної суб'єктності прямо пов'язана продуктивність стратегій адаптації мігранта. Натомість емпіричне підтвердження цього припущення має бути більш переконливим.

Ткалич Маріанна Григорівна – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології Запорізького національного університету. *Зауваження:*

1. На наш погляд, в авторській моделі соціально-психологічної адаптації українців до вимушеної міграції під час війни відображений в основному потенціал адаптанта. Варто взяти до уваги адаптивний потенціал середовища,

який може як сприяти, так і перешкоджати реалізації активних стратегій, суб'єктності та ресурсності.

2. У дисертації показано, що моделі адаптації добровільних і вимушених мігрантів відрізняються, але причина цих відмінностей зведена переважно до рівня «суб'єктності». Натомість, більшу увагу слід було б приділити і таким чинникам, як рівень стресу, досвід травми, підтримка з боку приймаючої громади тощо.

3. Також доцільно було б поглибити аналіз впливу культурних відмінностей приймаючих країн на процес соціально-психологічної адаптації вимушених мігрантів.

4. Варто було б дослідити не лише особливості соціально-психологічної адаптації вимушених мігрантів у порівнянні із добровільними, але також виявити її специфіку у порівнянні із внутрішніми переселенцями – українцями, що мігрували у межах України.

Результати відкритого голосування:

«За» – 5

«Проти» – немає

На підставі результатів відкритого голосування та ухваленого рішення разова спеціалізована вчена рада присуджує Єфімовій Анні Григорівні ступень доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 053 «Психологія».

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової спеціалізованої
вченої ради, доктор психологічних
наук, професор

Олена БОНДАРЧУК

Підпис голови разової спеціалізованої
вченої ради О. І. Бондарчук
ЗАСВІДЧУЮ
Учений секретар ДЗВО УМО

Алла ВІНІЧЕНКО